

Tranter Murten ed Yverdon

Dus lais, dus chantuns, in avegnir

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Il flum Broye nascha en il chantun Friburg, passa tras las citads vadaisas da Moudon e Payerne, e sbucca sper Avenches en il Lai da Murten. L'intschess da la Broye appartegneva al reginam da Burgogna, lur a la Savoia, ed è vegnì conquistà 1536 da Berna e Friburg ch'al han dividi tranter sai.** La citad da l'Ara ha sfurzà si immediat la reformaziun en sia part dal butin. Oz èn Avenches, Payerne e Moudon chapitalas da trais districts vadais.

In district cun quatter exclavas

Er Murten/FR, patria da Gotthelf, è reformà, però al sid dal lai èn las duas tradiziuns religiusas separadas tenor il cunfin tranter Vad e Friburg. Il curs da lez è bain il pli cumplitgà da tuts cunfins chantunals svizzers. A Vad appartegna l'exclava d'Avenches, tranter il Lai da Neuchâtel, il chantun Friburg e l'exclava da Clavaleyres/BE. Il chantun Friburg posseda quellas d'Estavayer-le-Lac, Surpierre e Vuissens, sco era quella, pitschnina, da la chaplutta da Tours sper Payerne. Quistas quatter, ensemen cun l'intschess friburgais tranter Avenches e Payerne, furman dapi 1848 in district che porta il num da Broye. 1998 ha sia chapitala, Estavayer, envidà tschellas 43 vischnancas a commemorar ensemen lezza fundaziun. Igl è resultà in tom da 150 paginas (1) cun duas parts generalas ed ina descripiun da mintga vischnanca; la davosa, Vuissens (pp. 144–145), era la pli auta (675 – 818 m), «la Sibiria da la Broye», è adattada schizunt per il passlung.

Tradiziun e convivenza

Estavayer posseda ina miraglia savoiarda bain mantegnida, cun pliras turs e portas. Era duas baselgas, il chastè e bieras chasas van enavos en il temp medieval. Da Sontgilcrest construesch'ins altars ornads cun flurs en pliras parts da la citad, e las vias ch'als collian vegnan cuvertas cun erba gist segada per la processiun festiva. Lezza bella isanza populara n'impedescha betg la Baseligia catolica da viver cun il temp. Ins ura il babnoss tenor la versiun ecumenica franzosa, pia schend «ti» a Dieu, empè da «Vus» sco avant il segund concil dal Vatican, cura

legemda

ch'André Gide (1869–1951), sez ughe-not, numnava ses concertents «quels che dattan dal ti a Dieu». Il Center catolic romand per la scolaziun da creschids (2) porscha t. a. in'«animaziun biblica ecumenica». Da l'autra vart ves'ins en baselgas reformadas objects che valevan pli baul sco «catolics», sco maletgs e chandailas. En lez intschess d'exclavas vivan amaduas confessiuns adina dapli ensemen; la schientscha da minoritad dals Romands entaifer la Svizra paisa oz dapli e stimulescha da s'avischinar.

Fravegiar ensemen l'avegnir

Ils cunfins tranter Vad e Friburg perdan pia lur relevanza. Payerne vegn puspè

center regional sco en il temp burgognais e savoiard. Viafiers e straduns collian lezza citad cun Avenches, Moudon ed Estavayer. Il district friburgais da Broye ed ils trais limitrofs da Vad promovon ina collavuraziun adina pli stretga entaifer la Cuminanza regionala da Broye, reconuschida uffizialmain d'amaduas regenzas e ch'è vi da sa dar in'atgna bandiera. Ils dus ospitals da Payerne e d'Estavayer, separads da var 10 km, han s'unids ad in Ospital interchantunal da Broye: Payerne surpiglia «ils cas acuts, las operaziuns e l'agid per pagliolancas, sco er cas urgents cun var tschient letgs; Estavayer dess survegnir in'unitad da medicina interna per pa-

zients en fasa stabla, sco er in'unitad da tgira e rehabilitaziun cun var 43 letgs, plinavant cas urgents pli simpels per consultaziuns ed ambulatori» (p. 50 dal cudesch da giubileum). In segund project vul trair a niz la situaziun tranter Murten ed Yverdon/VD, dus centers da l'Exposiziun naziunala 2001. «Ins prevesa ina ruta archeologica tranter Avenches, chapitala da la Helvetia romana, cun sia arena, las mosaicas da Vallon/FR, la baseligia da l'anteriura claustra da Payerne, sorina da Cluny, lur il chastè feudal da Lucens/VD, nua che Conan Doyle [1859–1930, creatur da Sherlock Holmes, GSC] ha vivi, e la finala Estavayer» (p. 54). Ins pina innovaziuns er en il

champ pli delicat da la scola, numnadain in stgalim superieur ed in gimnasi interchantunals a Payerne. Prof. Macheret, parsura da la Regenza friburgaisa, concluda ch'«il district stgaffescha furmas originalas da cooperaziun che surpostan las structures chantunals senza las snegar. En la chanzun fitg bella «Stagiuns da Broye» (...) chant'ins gia deditg: «La Broye stat si sco emprima.» Ins na po perquai dubitar che ses avdants san fravegiar lur avegnir» (p. 148).

1) Alain Chardonnens, Bernard Chuard e Michelange Schmidt, *Le district de la Broye fribourgeoise a 150 ans (1848-1998)*, Estavayer-le-Lac (Ascobroye) 1998

2) *Centre catholique romand de formation permanente*, 29 bd. de Grancy, 1006 Losanna